

kind & samenleving

KIND & RUIIMTE

SEPTEMBER - 2017

editie 14

INHOUD

Edito - p.3

Een steentje verleggen

Om het eerst bij de paal! - p.4

Palen laten je klimmen, zwieren, springen, dromen

Column - p.7

De beek is vuil

“Dat ze in de catalogus van de Dreamland staan: dat zou ideaal zijn” - p.9

Jochen Doornaert droomt van meer speelbomen

Aankondiging - p.12

Diploma in de spelkunsten

Geflitst - p.14

Ik heb een boot

foto cover : Carmen De Vos

Editio

Een steentje verleggen

Een psycholoog vertelde me ooit hoe zijn dochtertje op weg naar school een steentje ontdekte op het voetpad. Ze nam het vast, bestudeerde het uitgebreid, liet het weer vallen en liep verder. Twee tellen verder lag er een nieuw steentje, dat opnieuw onderzocht moest worden. Er lagen nogal veel steentjes die ochtend en ja, die moesten allemaal hun moment krijgen. De man, die best al wat boeken had geschreven over onthaasting, bekende dat het hem die dag alle moeite van de wereld had gekost om niet te roepen OF HET EEN BEETJE RAPPER KON. Tot grote opluchting van de psycholoog waren de steentjes de volgende dag niet meer interessant. Zijn dochtertje huppelde er gezwind voorbij, de horde was genomen. Toen kwamen ze langs een partij bloemen waarin bijen en vlinders zaten...

Ik vermoed dat kinderen op de wereld zijn gezet om alles wat wij zeker denken te weten nog eens in vraag te stellen. Wij denken dat wij iets weten van traagheid, want we hebben yoga en mindfulness, maar zij verstaan de kunst om de tijd stil te leggen. Wij vermoeden dat we wel weten hoe je een speeltuin moet maken, maar zij verzinnen een heel nieuwe vorm van spelen. Omdat er een blaadje moet worden opgetild. Omdat ze willen voelen hoe het grind door hun handen glijdt. Omdat ze met hun vinger de spin willen volgen die over de muur wandelt. Omdat ze even over de beek moeten springen, of rond een paal willen zwieren. Het is een bijna onzichtbaar spelen: er komen geen toestellen aan te pas, geen grootse plannen ook. Het ontstaat ter plaatse en als

je even niet hebt opgelet, is het alweer voorbij. Niets was de bedoeling, al kun je als volwassene wel veel mogelijk maken, door die beek bijvoorbeeld toegankelijk te houden, of die zwier-paal op een veilige plek te zetten. Voor kinderen is het alleszins van onschatbare waarde.

“Een steen omdraaien en kijken wat er onder zit: het is een manier van spelen waar niet altijd veel aandacht aan wordt geschonken”, zegt tuinarchitect Jochen Doornaert in dit e-zine. Na de vakanties, de reizen, de geplande uitstappen en misschien wel een pretpark hier en daar willen we graag hulde brengen aan dat kleine spelen. Die diertuin die onder een steen verscholen zit. De ontdekkingsreis die ontstaat wanneer je door het hoge gras struint. En ja, het mini-Bobbejaanland dat wat palen, beken en muurtjes te bieden hebben. Dat er in september nog heel wat steentjes verlegd mogen worden.

Kaat Schaubroeck

Om het eerst bij de paal!

Waar zitten de speelkansen in de publieke ruimte? En hoe kun je daarmee aan de slag in een ontwerp? In deze reeks zoeken we dat graag uit. Dit keer slalommen we langs palen en paaltjes. Ze zijn niet altijd even geïnspireerd en soms ronduit lelijk, maar kinderen gaan er graag creatief mee aan de slag.

Door Wouter Vanderstede

Palen verschijnen doorgaans in de publieke ruimte omdat ze wegwijzers, verkeersborden, bomen of verlichting moeten ondersteunen. Soms worden ze ook ingezet om ruimtes af te bakenen, om auto's te weren of te verhinderen dat kinderen op straat lopen. Er komen ook meer en meer paalconstructies in het straatbeeld om je fiets veilig aan vast te maken.

Voor ontwerpers is het soms lastig om alles een plaats te geven. En een wildgroei van 'banale' palen zijn ze liever kwijt dan rijk, vooral als ze achteraf aan een ontwerp worden toegevoegd of weinig bijdragen tot de beeldkwaliteit. Daarom is het goed om vooraf over de plaatsing en het type palen na te denken.

Zwieren rond een parkeerpaal

De specifieke vorm van paaltjes prikkelt kinderen vaak om erop te spelen. We zien ze erop klimmen, springen, zwieren, draaien, glijden, skaten, hun evenwicht zoeken...

Dit leidt soms onbedoeld tot gevaarlijke situaties: kinderen zwieren rond een parkeerpaal of verkeersbord en komen half op de drukke straat. Of ze klimmen hoog op een paal terwijl die niet goed verankerd is.

Het is dus goed om bij de inplanting van palen het mogelijk spontane gebruik door kinderen voor ogen te houden. Zeker op een plek waar veel jonge kinderen voorbijkomen (zoals een crèche of basisschool) zijn dit een paar aandachtspunten.

- Zet palen niet te dicht bij een drukke weg; probeer zeker een halve meter afstand te houden.
- Kies stevige palen en veranker ze goed.
- Indien de mogelijkheid er is: plaats een hoge paal op een losse ondergrond die valbrekende eigenschappen heeft (gras, kiezel, zand...)

Een bijzondere speeltuin

Je kunt palen ook actief inzetten als speels ontwerpelement in de publieke ruimte. Je zou ze zelfs kunnen zien als 'bewegingsprikkels'. Dit heeft natuurlijk enkel zin in een omgeving waar sowieso veel kinderen komen: de omgeving van een basisschool, crèche of speelruimte. Of een autovrije straat of woonerf in een buurt met veel jonge gezinnen. Randvoorwaarde is ook dat er voldoende afstand gehouden wordt van het autoverkeer.

Elementen die je kunt laten meespelen bij zo'n 'bedoeld medegebruik' zijn:

- De hoogte, dikte en het materiaal van de paal bepalen de speel- en beweegmogelijkheden. Afrondingen lokken draaien en zwieren uit, een hoge paal prikkelt om te klimmen, een paal tot aan het middel daagt uit tot haasje-over...
- Een paal die wat afwijkt qua vorm en kleur trekt, zeker in een reeks, de aandacht. Een speelse vorm geeft het signaal dat een paal ook speels(er) gebruikt mag worden.
- Plaatsing en groepering, al dan niet in relatie tot andere straatelementen spelen ook mee. Een hogere paal, palen in een rijtje of een paal vlakbij een bank zullen gemakkelijker spel uitlokken. Je kunt dan zelfs denken in termen van parcours.

Verdwijnen, slalommen , haasje-over springen en voetballen

Palen bestaan er in vormen en soorten.

Vanuit een kinderbril zien we volgende mogelijkheden:

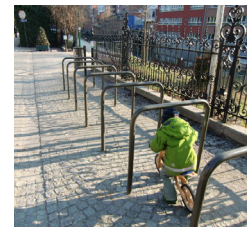
Klim- en uitkijkpaal

Brandweerpaal

Haasje-over-paal of slalom-paal

Tunnelpalen

Tuimelpaal

Doelpaal

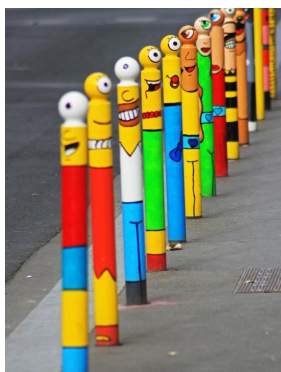
Draaipaal

Verdwijnpaal

DIY-kunstaal

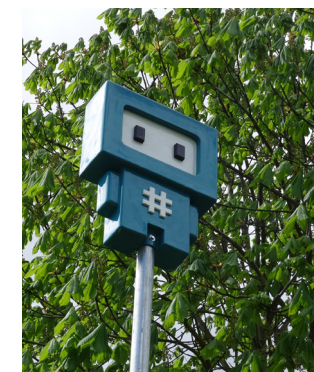
Kunstaal

Octopuspaal

Oriëntatiepaal

Afspreek- en Wifipaal

Column

De beek stinkt

Door Peter Dekeyser

“De beek stinkt!”

“Ja hoor, en er drijft ook wel eens viezigheid op.”

“Ja, groen!”

Mijn inspraaksessie met het vierde leerjaar was nog maar even bezig, of ik wist het al. De klas van juf Mireille maakte me zonder veel omwegen duidelijk dat je niet zómaar in de beek gaat spelen. Er zit een geurtje aan, en dan die modder...

Het was een zonovergoten dag, net vóór het einde van het schooljaar, en we zouden het hebben over die beek en dan vooral over haar toekomst. Er liep immers een project voor de herinrichting (ook een beek wordt wel eens heringericht) en de beleving van kinderen was niet onbelangrijk. Moest die beek een onooglijke scheiding blijven, weggestopt achter de huizen, met een draad ervoor zodat je ze amper ziet, en er zeker nooit bij kunt? Of zou het de moeite lonen om er een ‘leuke beek’ van te maken? En dus had ik al vroeg in de sessie gevraagd of ze daar wel eens kwamen, in of bij de beek.

Eentje was er al eens in gevallen. Hij vertelde hoe hij met een emmer water uit de beek had proberen te scheppen. En hoe hij daarbij voorover reikte, zijn evenwicht verloor en halsoverkop in het water viel. Hij bracht het met guitige, halfdicht geknepen oogjes en een stralende glimlach. Als hadden ze daar thuis nog vaak hartelijk om gelachen. En de klasgenootjes keken hem met enige bewondering aan. In de beek vallen kon je toch zo’n beetje als een heldendaad opvatten. Op slag voelde een ander kind de aandrang een verhaal van haar papa te schetsen. Het kwam erop neer dat hij een poging had ondernomen om de beek over te steken, en de edele kunst van het fierljeppen daarbij onvoldoende had beheerst... En nog een ander liet weten dat ze thuis helemaal tegen de beek aan woonden en dat ze al eens buiten haar oevers was getreden, zonder tot aan de deur te komen. Ze waren tot nog toe van onheil gespaard gebleven.

Spannende plekken waren er ook aan de waterkant. Even stroomopwaarts had ooit een kasteel gestaan, wisten ze, maar echt spelen in de beek: nee, dat deden ze niet. Als het vies is en stinkt, dan speel je daar niet in.

Even later trokken we met de hele klas naar buiten, om de beek en haar omgeving te verkennen. Ze renden naar het bosje, want natuurlijk moesten ze me laten zien waar dat kasteel ooit had gestaan. Het werd een dartele ontdekkingstocht die leidde naar het brugje. De gracht die er onderdoor liep had een zwarte, modderige bodem. Op het brugje gaf ik hen de opdracht om in kleine groepjes foto’s te nemen van de beek en haar omgeving. Eén foto van een geheime plek, één van een saaie plek, één van een romantisch plekje... Prompt daalden enkele groepjes de steile oever af, tot op de zwarte bodem. Van stank of viezigheid hadden ze plots allerminst last. Ze baggerden over de modderige bodem en kropen onder het brugje.

"Wat zijn jullie daar nu aan het doen?" vroeg ik.
"Een foto nemen van een geheimzinnige plek." Met een heerlijke galm kwam een meisjesstem vanonder de brug uit.
"Kijk, kijk! Hier, een groene, gladde kikker!" galmde het weer.
"Zo!" zei ik. "Misschien is het dan wel een romantische plek?"
"Hoezo?"
"Zo'n kikker kan best wel eens een prins zijn."
"Ha ja, zoals in de film."
"Jaaa! Daar moeten we een foto van nemen!"
"Ik heb hem!" hoorde ik triomfantelijk roepen en ik vroeg me nog even af of ze de foto dan wel de kikker bedoelde.

Toen kwamen ook de andere groepjes terug aan. Een rijzig meisje met een paardenstaart en een zacht glunderend gezicht was omringd door enkele opgewonden klasgenootjes. De oorzaak van de beroering werd me snel duidelijk. Het linkerbeen van het kind zat tot haar knie onder de modder. Broekspijp en schoen waren geheel en al zwart. Ook dit groepje had blijkbaar de donkerste regionen van de beek verkend. Een vrolijke hilariteit hing over de klasgroep en ik hoorde een jongen nog zeggen: "Dit is echt de leukste dag van het hele schooljaar." Met een fijn lachje stapte het rijzige moddermeisje het schoolgebouw binnen.

Jochen Doornaert plant speelbomen

“Het is een misverstand dat je jaren moet wachten voor je in een boom kunt spelen: als je hem goed verankert, dan kunnen kinderen daar vrijwel meteen mee aan de slag.”

Het is allemaal de schuld van zijn kinderen. Toen tuinarchitect Jochen Doornaert vaststelde dat zij het speelhuisje en de glijbaan in zijn tuin links lieten liggen en liever in de struiken zaten, ging er een belletje rinkelen: dat het misschien toch absurd was om bomen te kappen en daar weer speeltuigen van te maken, als in een haagbeuk al zoveel avontuur schuilt. Sindsdien plant hij het liefst van al speelbomen.

Door Kaat Schaubroeck, foto's speelbomen: Jonas Lampens

“Een steen omdraaien en kijken wat er onder zit: het is een manier van spelen waar niet altijd veel aandacht aan wordt geschonken.”

“Ik was een kind dat veel buiten speelde. We hadden toen de luxe dat we dat nog konden, niet op een klassiek speelplein, maar in het lange gras, in bermen, op braakliggende terreinen, in bomen. Het is niet dat ik altijd de hoogste tak zocht om in te klimmen, ik was vooral nieuwsgierig naar de beestjes die zich onder de bladeren verscholen. Een steen omdraaien en kijken wat er onder zit: het is een manier van spelen waar niet altijd veel aandacht aan wordt geschonken. Vandaar dat ik als tuinarchitect ook nooit zomaar ergens een speelboom neerzet. De kunst is op maat van de kinderen te werken. Willen ze een soort huisje, willen ze kampen bouwen, een plek om een boekje te lezen, een struik om verstoppertje te spelen, willen ze klimmen? Vaak gaat het dan niet zozeer om het soort boom, maar vooral om de takstand. Een eik met een kaarsrechte stam, waarvan de kruin begint op drie meter hoogte: daar kun je weinig mee doen, maar als die takken veel lager starten, krijg je een ander verhaal.

Toen ik tuinen ging ontwerpen, viel het me op dat iedereen dezelfde dingen wilde: een speelconstructie voor de kinderen, een glijbaan, een trampolinebak, liefst binnen het gezichtsveld van de ouders. Geleidelijk aan rijpte het idee dat een ingreep in de tuin toch een meerwaarde moest hebben: voor de dieren die er leefden, maar ook voor de kinderen. Het viel me ook op dat mijn eigen kinderen het houten speelhuisje in de tuin niet zoveel gebruikten, en dat ze liever in de struiken zaten. Dat voelde wat zuur, omdat er toch wel letterlijk een boom voor dat huisje was opgeofferd. Het is wat wij, volwassenen doen: we geven onze kinderen iets waarvan wij vinden dat ze daarmee kunnen spelen - speelhuisjes, glijbanen, een iPad - en vervolgens zuchten we dat ze niet meer zo goed spelen als vroeger.

Het is een misverstand dat je jaren moet wachten voor je in een boom kunt spelen: als je hem goed verankert, dan kunnen kinderen daar vrijwel meteen mee aan de slag. Vanaf dat moment groeit die boom mee, met als grote voordeel dat de uitdaging voor een kind ook voortdurend verandert. Zeker bomen met sterk hout zijn al snel bruikbaar. Een wilg is te broos als jonge boom, maar in een haagbeuk van anderhalve meter hoog kun je een peuter van twee, drie jaar al laten spelen. Ik werk zeer graag met haagbeuk. Mensen kennen die vooral als haagplant, maar hij kan perfect dienen als een solitaire boom die zich grillig ontwikkelt. Hij heeft een mooie herfstverkleuring, de takken zijn glad, en hij is uniek in zijn vorm. Je kunt geen twee dezelfde exemplaren aanbieden, wat voor sommige klanten misschien nog een hindernis is.

Ook bestaande bomen kunnen onverwachte speelkansen bieden. Ik word vaak gecontacteerd op het moment dat er al een tabula rasa is gebeurd in de tuin. Soms laten mensen me de foto's zien van wat er vroeger was en denk ik: verdorie, dat is nu allemaal weg. Een paplaurier, bijvoorbeeld, op zich vind ik dat niet mooi, maar die heeft heel sterk hout, en je kunt daar een fantastisch hol van maken. Het is mijn warme oproep: smijt niet alles uit. (lacht) Zelfs een dode boom kan eventueel werken, maar ik werk zelf natuurlijk het liefst met levend materiaal, omdat dat zoveel meer biedt dan een stuk stam. In speelruimtes worden nu vaak boomstammen gelegd, maar met levend groen valt er nog zoveel meer te ontdekken.

Veel gemeenten en steden struikelen nog over vragen rond veiligheid. Ten onrechte, denk ik. Eigenlijk kiest het kind zelf hoe hoog het klimt. Als het daarmee vertrouwd is, voelt het zelf wel aan: tot hier en niet verder. Hoe hoger je klimt, hoe fijner de takjes worden en hoe meer ze gaan wiebelen in de wind. Als je een ladder hebt van vijftien meter hoog, dan kan je eindeloos omhoog klimmen zonder te beseffen dat het gevaarlijk is, terwijl een boom door zijn structuur aangeeft: ga maar terug naar beneden. Er zit in bomen ook een ingenieus valsysteem. Als je een ladder loslaat, val je knal naar beneden, maar als je een tak mist, zitten er altijd nog wel wat takken onder, die je val kunnen breken.

Soms maken kleine ingrepen al het verschil. Vorig jaar kreeg ik de vraag om in het stadspark van Roeselare iets interessants te maken voor kinderen. Daar heb ik gewoon gebruik gemaakt van de aanwezige plantenmassa, waarin ik een paadje aangelegd heb. Voor een evenement mochten we dan weer een aantal kindvriendelijke ingrepen doen. Er was onder andere een oude, prachtige taxusstruik, die opengemaakt was om er een carport van te maken. Voor ons was dat een verschrikkelijke ingreep, maar tegelijk was het een cadeau, omdat er een soort opening ontstond in die struiken. We hebben er een mond rond gebouwd en twee ogen, en er op die manier een monster van gemaakt waar kinderen in konden spelen. Taxus is natuurlijk giftig. We hebben er wel even over getwijfeld, maar de giftige besjes waren er op dat moment nog niet, en ik vind ook dat we kinderen moeten leren: eet daar niet van. Als je kinderen volledig afschermt voor gevaren, kun je ze ook niets meer bijbrengen.

Kinderen laten opgroeien samen met hun tuin, of zelfs met een boom in een nabijgelegen park: dat is een ontzettend mooie ervaring. Een boom biedt kinderen niet alleen uitdagingen, maar het is iets wat leeft, waar ze voor kunnen zorgen. Zo'n boom moet in het begin wat water krijgen, en als zij daar langs gaan met de gieter, kan ook dat waardevol zijn. Waar ik van droom, is dat bomen weer een vanzelfsprekende speelplek zijn. Nu heb je toch vaak nog die clichés: de zandbak, de trampoline, de klimtoren. Ik zou willen dat de speelboom zo vanzelfsprekend wordt dat hij gewoon in de catalogus zit van Dreamland."

Meer info: www.speelbomen.be

Diploma in de Speelkunsten

Natuurlijk heb je geen diploma nodig om te spelen, maar voor wie er professioneel mee bezig is, duiken er natuurlijk wel vragen op: over veiligheid bijvoorbeeld, over de nieuwe wetgeving of over de kunst om meer te halen uit een beperkte speelruimte. Dit najaar bieden we drie vormen aan die daar grondig op ingaan.

VIERDAAGSE SPEELOM-VORMING 'VEILIGHEID VAN SPEELTERREINEN'

Wat?

In 2001 werd het KB over de uitbating van speelterreinen van kracht. Dat besluit legt de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van een speelterrein bij de uitbater, maar biedt meteen ook de instrumenten aan waarmee die zijn speelterrein veilig kan houden.

Hoe werkt dat in de praktijk, op jouw speelterrein?

Kind & Samenleving biedt met de Speelom-basisopleiding een diepgaande introductie, gespreid over 4 dagen, en gevolgd door een eindproef.

In de eerste drie dagen reiken we je het kader gedetailleerd aan. Daarna volgt een praktijk-dag, waarbij je de kennis ter plaatse kunt inoefenen.

Wie slaagt voor de eindproef ontvangt het attest 'Veiligheid van Speelsterreinen'.

Voor wie?

Voor wie een leidinggevende functie heeft in de veilige uitbating van speelterreinen: je coördineert de veiligheid op het speelterrein, voert risicoanalyses uit, voert onderhoudsacties uit en volgt ze op...

Wanneer?

woensdag 18 oktober

woensdag 25 oktober

woensdag 8 november

woensdag 22 november   praktijkdag

woensdag 6 december   eindproef

Waar?

Provinciaal domein De Halve Maan Diest.

Bezoekerscentrum Webbekoms broek

Omer Vanaudenhovelaan 48

3290 Diest

Kostprijs?

750 euro,- (Kind & Samenleving vzw is vrijgesteld van BTW)

Inschrijven?

[Klik hier en je komt op de inschrijvingspagina](#)

SPEELOM BIJSCHOLINGSDAG 2017

Wat?

Elk jaar spelen we met een Speelom-bijcholingsdag in op de actualiteit. Dit jaar zetten we twee onderwerpen op het programma:

→ Aanpassingen aan de normen EN 1176

Normen zijn continu aan verandering onderhevig. Dat geldt ook voor de EN 1176 (voorzien publicatie: november dit jaar). Wat moet je hierover weten?

→ Inspectierapporten door externe instanties

Lokale uitbaters schakelen regelmatig externe instanties in voor veiligheidscontroles van speelterreinen. Het precieze doel van deze controles is niet altijd even duidelijk.

- Wat mag je verwachten?
- Wat valt er te zeggen over prijs-kwaliteitverhouding?
- Hoe kan een goede offerteaanvraag worden opgebouwd?

Deze editie verloopt met medewerking van de toezichhoudende overheid FOD Economie

Voor wie?

Voor wie al deelnam aan de Vierdaagse Speelom-vorming 'veiligheid van speelreinen'.

Wanneer?

Donderdag 16 november

Waar?

Huis van de Sport Antwerpen
Boomgaardstraat 22
2600 Berchem

Kostprijs?

100 euro,- (Kind & Samenleving vzw is vrijgesteld van BTW)

Inschrijven?

[Klik hier en je komt op de inschrijvingspagina](#)

ABC VAN SPEELRUIMTEN

Een uitstap naar inspirerende plekken in Brussel op 3 oktober.

[Klik hier voor meer info](#)

Geflitst

Ik heb een boot

Een vliegtuig mag dan sneller gaan, met een boot scheid je in voor grootse avonturen. Op een klauterboot kun je bijvoorbeeld lekker de piraat uithangen. Met een paar extra banden aan boord heb je je eigen reddingsloep (storm op zee!). En met een touwtje en een miniatuurboot stuur je je fantasie natuurlijk alle windrichtingen uit. "Ik ga varen op het kanaal, het is de allermooiste boot van allemaal..."

COLOFON

Iets gelezen dat u heeft geraakt? Mail naar info@k-s.be !

Uw ideeën (complimenten, kritische bedenkingen) inspireren ons voor volgende e-zines.

Kind & Ruimte wordt 3x per jaar digitaal verspreid.

Gratis abonneren kan op www.k-s.be.

Contactgegevens:

info@k-s.be

Lange Ridderstraat 22

2800 Mechelen

0487/023.390

Verantwoordelijke uitgever

Kind & Samenleving

Werkten mee aan dit nummer:

Peter Dekeyser, Wouter Vanderstede, Kaat

Schaubroeck (coördinatie), Karolien Verbanck.

Overname van artikels uit Kind & Ruimte is geen probleem, mits expliciete bronvermelding.

Foto's, filmpjes en andere grafische elementen worden door het auteursrecht beschermd.

Wil u ze reproduceren, dan moet u hiervoor de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming hebben van Kind & Samenleving.